

Herlíkovické štoly

Pavel vysunuje vrták z akumulátorové vrtačky, do díry natlouká nýt a zapíná karabinu, první solidní jištění. Padá ze mě nervozita. Pětimetrová lešenářská trubka opřená o stěnu zčernalé dobovky neposkytovala zrovna bezpečné zajištění. Ale byla to nejrychlejší možnost, jak překonat převislý úsek na hranu vyšší etáže dobovky. Výše byla cesta sice lehčí, ale o to nebezpečnější. Nebylo potřeba již tolik horolezecké techniky při zdolávání dobovky, zato bylo nutné dávat pozor na každý kámen. Stačilo neopatrně pohnout lanem a dolů se sypaly tuny kamení. Před námi bylo mnoho metrů vysoké zakládky z rovnaných kamenů pojených maltou. Cesta vzhůru do času Kryštofa Gendorfa byla volná.

Hlavní dobovka založená za dob největší prosperity dolů v 16. století je strmě ukloněná nepravidelná komora zachovaná v délce přes 80 metrů. Široká je 5 až 10 metrů, ale v nejširší části se rozpíná až na 19 m. V těch nejširších místech jsou však ponechány skalní pilíře, které prostoru opticky zmenšují. Výška dobovky není velká, pohybuje se v rozmezí 3–6 m. V nejvrchnější části dobovky je ztrouchnivělá výdřeva a z nepochopitelných důvodů sestřelené skalní pilíře, což způsobilo mohutný zával v místech propojení s vrchní štolou č. 2.

S napsáním článku o Herlíkovických štolách jsem dlouho váhal. O tomto druhém největším historickém důlním díle Krkonoš bylo již mnohé

← V levé části snímku je slepá nedokončená část staré dědičné štoly ražené metodou sázení ohněm, napravo pokračuje hlavní štola novodobého profilu vyražená již za pomoci střelného prachu

publikováno (např. Vlastimil Pilous, Krkonoše č. 2/1978, str. 16) a za poslední dobu též mnoho vyvádáno. Ale bohužel zatím nedobádáno. Protože poslední díl *Krkonošského dolování* (K+JH č. 7/2012) byl o sázení ohněm a herlíkovické podzemí je nejlepší lokalita s pozůstatky po této dávné hornické metodě těžby, zvítězila myšlenka článku napsat s vědomím, že do podzemí Herlíkovic se ještě v dohledné době vrátíme.

Vrchlabské panství patřilo již v 16. století k našim nejvýznamnějším železářským oblastem. Byly tu v provozu jednoduché pece na železo – dýmačky. Jejich produkty byly zpracovávány ve vlášských hamrech na kosy, srpy i dráty, což v té době byl velmi náročný výrobek. Zboží směřovalo převážně do Německa a odsud se vyváželo možná dále do Evropy. Kdy byla postavena první vysoká pec, zatím přesně nevíme, ale v roce 1624 jsou doloženy dvě dřevouhelné pece v Dolním Dvoře. Pece a technologie se stále zdokonalovaly a místní železářny patřily v 17. století k nejvyspělejší v Evropě. Vyráběly se zde i muškety pro armádu Albrechta z Valdštejna. Za vším stála vysoce kvalitní, až sedmdesátiprocentní ruda železa – magnetit z Herlíkovic neboli Hackelsdorfu – a Kryštof z Gendorfu. Ten získal již v letech 1521–1523 od krále Ludvíka Jagellonského právo kutat rudy na Vrchlabsku.

V zadní části hlavní dědičné štoly obvykle stojí voda a na její klidné hladině se dokonale zrcadlí strop

Ruda se začala těžit v jámách vysoko nad údolím Labe na kopci zvaném Altenberg. Na povrchu v místech výchozu rud již mnoho pozůstatků po hornické činnosti nenajdeme. Snad jen chaoticky rozmístěné kupy kamení, které mohou souviset s těžbou, ale velký podíl má i pouhý sběr kamení z luk. První dědičná štola (dnes štola č. 3), která odvodňovala nejsvrchnější partii dolu, je zavalená a v současnosti přístupná pouze netopýrům. Do části dobývek můžeme nahlédnout až druhou dědičnou stolou níže ve svahu (štola č. 2) a stolou dole v údolí u Labe (štola č. 1). Prostřední štola č. 2 je zachovaná v původní podobě tak, jak ji Gendorfovi horníci opustili, tedy je sázená ohněm. Nízká a úzká štola nás zavede do chodeb vyražených v padesátých letech minulého století za účelem nalezení radioaktivní suroviny. Ani tomuto místu se totiž uranový průzkum nevyhнул. Při průzkumné ražbě se bohužel podstatná část historických dobývek v úrovni druhé dědičné štoly zřítla. Hlavní dobývka, kterou údajně prošel profesor geologie Radim Kettner v roce 1917 od svrchní dědičné štoly až do té nejspodnější u Labe, je z této druhé dědičné štoly nepřístupná. Zachované menší části dobývek přístupných ze štoly č. 2 mají ve stropě kopulovitě tvary a každá jednotlivá kopule představuje vždy jedno sazení ohněm. Je to názorný důkaz velké účinnosti této metody. Při ní se na čelbě chodby založil oheň a hornina žárem rozpukala. Teprve potom se vysekávala za pomoci železka a mlátku. Na jedno sazení tu horníci dokázali vyřubat až 20 m³. Úctyhodný výkon na středověkou techniku, na kterou dnes nahlížíme jako na primitivní.

Třetí, nejspodnější dědičná štola č. 1 je vedena jen pár metrů nad úrovní hladiny řeky v Labské soutěsce. Gendorfovy největší dobývky nám zpřístupňuje odspodu, což je pro průzkum vždy

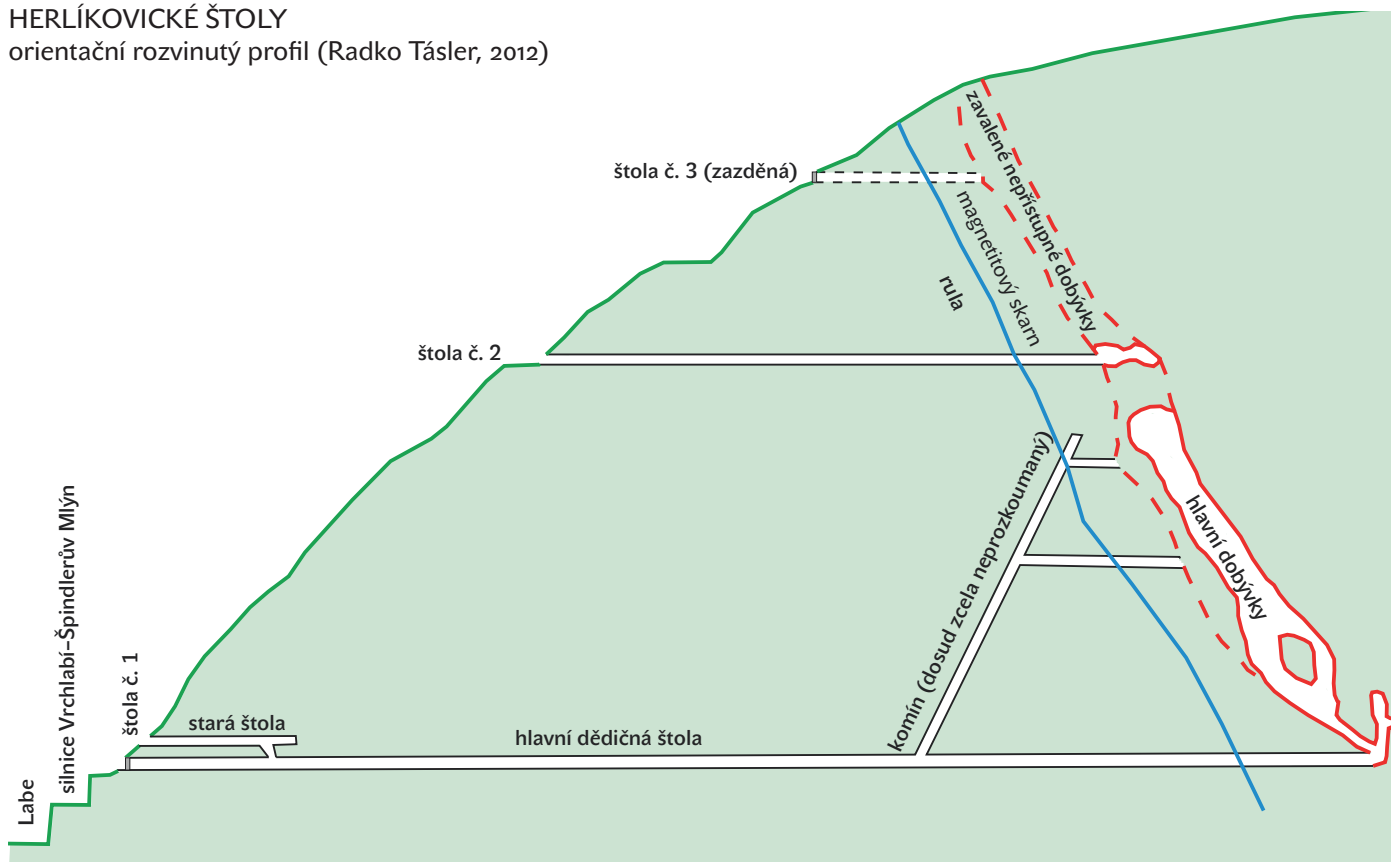
Silné zalednění vstupní části spodní štoly je závislé na nasávání mrazivého vzduchu v zimním období. V létě se naopak průvan otáčí a ze štoly je vzduch vyfukován ven

velice náročné. Po průlezu speciálním uzávěrem průchodným při uzavření jen pro netopýry, kterých zde zimují desítky, vstoupíme do nádherné prastaré štoly sázené ohněm. Ta však záhy slepě končí. V podlaze je proražen otvor, kterým se dá protáhnout do níže položené hlavní, na první pohled „moderní“ štoly. A tady je kámen úrazu v porovnání s historickými daty.

O ražbě dvou horních dědičných štol (štoly č. 3 a 2) jsme v historických zprávách zmínku nenašli, ale je pravděpodobné, že je vyrazili horníci již v době Gendorfa. S tou spodní je to trochu záhadné. Proč byla ražba staré štoly ukončena tak brzy? Stačí slézt dva metry níže po žebříku a jsme v hlavní štole ražené údajně v roce 1820. Ale při podrobné prohlídce zjistíme, že ve →

HERLÍKOVICKÉ ŠTOLY

orientační rozvinutý profil (Radko Tásler, 2012)

← Průlez ze staré štoly do níže položení hlavní dědičné štoly č. 1

vody svědčí trvale protékající potůček. Právě kvůli této vodě byla krátkodobá těžba probíhající okolo roku 1792 po řadě drobných pokusů ukončena. Novější těžba na konci 19. století trvala jen šest let, protože zásoby magnetitu nedosáhly očekávaného množství a byly vyčerpány.

Důl ale úplně neosiřel a pro nás zatím nejzajímavějším obdobím je čas 1. světové války a pár let po ní, kdy byl velký hlad po železe. Pracovala zde firma C. T. Petzold & Co. a za války zde byli nasazeni snad i zajatci. Spolehlivé údaje nám však zatím chybí, ale zakládky v Gendorfových dobývkách pojené maltou jsou novodobé a hlavně nejsou zcela běžné. Proč by někdo používal maltu? Leda že by potřeboval zaměstnat v dole více lidí, když už bylo ložisko vybrané a nebylo co těžit.

Léta 1950 až 1953 se v Herlíkovicích vyznačují hledáním radioaktivních surovin, nebo, chcete-li, uranu. Podle důlních map s vyznačenými roky ražby u jednotlivých překopů a sledných chodeb je na první pohled hornická činnost dobře doložená i popsána. Ale přece jenom existuje jedna nejasnost. Spodní dědičná štola (od doby průzkumu nese označení štola č. 1) je na důlní mapě zanesena jako novodobá, a tak je i zakreslen vysoký komín z ní vedený. Staré dobývky na mapách zakresleny nejsou (to se z nepochopitelných důvodů nedělo). My víme, že spodní dědičná štola byla dokončena v roce 1889 a je i s komínem zakreslena na mapách firmy C. T. Petzold & Co. v důlních mírách Josefine I. až IV. Uranový průzkum si starou štolu a komín „přivlastnil“ a přitom v nich nic nepřerážel. Možná se někde nepatrně upravila počva nebo stěny. Razily se jen překopy vedené většinou kolmo k této dědičné štole. Zda se stará, „zdeděná“ dědičná štola státnu tenkrát znovu účtovala, se už asi nikdo nedoví.

Radko Tásler
foto autor

stropě jsou nápadné kopulové tvary a chodba místy přesahuje výšku přes 4 m. Vše neklamné znaky po sázení ohněm jako v horních patrech herlíkovičského ložiska. V 19. století se v Krkonoších při hornické činnosti používal již dávno střelný prach. Hlavní štola tedy byla zřejmě vyražena mnohem dříve, ale ložiska nedosáhla a tedy ho ani neodvodnila. Potom v roce 1820 byla štola pouze přefárána, tedy rozšířena a prohloubena,

ale ani tehdy rudného ložiska nedosáhla. Podle dochované zprávy prý scházelo 160 metrů, ale podle našeho nového měření scházelo plných 300 m! Ražba byla ukončena údajně pro velmi tvrdou horninu, což byla možná výmluva. V Obřím dole je hornina daleko tvrdší a ve stejnou dobu se tam intenzivně pracovalo! Spodní dědičná štola byla do ložiska protažena až v roce 1889 a celý důl tím byl odvodněn. O množství

→ Povlaky novotvořeného minerálu alofánu

← Ve štole č. 2 je zachován celý profil s oblym stropem typický pro metodu sázení ohněm

